نگاهی به گذشته در امروز

نوشیروان کیهانی‌زاده

قانون جنگ دفاعی پارسیان و بخشنامه شماره ۲۲۷ استالین

بخشنامه نظامی شماره ۲۲۷ استالین رهبر وقت اتحاد شوروی بامداد ۲۸ ژوئیه ۱۹۴۲ (روزی چون امروز در ۶۶ سال پیش) خطاب به یکایک افراد مسلح این کنفدراسیون صادر شد که در آن عقب‌نشینی سرباز در نبرد دفاعی وقت را بدون دریافت دستور کتبی فرماندهان ارشد ممنوع و مجازات تخطی کننده از این بخشنامه را اعدام فوری تعیین کرده بود. (در قانون جنگ؛ دفاع در برابر تجاوز بیگانه، نبرد میهنی= مقدس عنوان گرفته است.) ظهر همین روز، رادیو مسکو که صدای آن از بلندگوهای سربازخانه‌ها برای شنیدن نظامیان پخش می‌شد به تفسیر این بخشنامه که آن را لازم و حیاتی خوانده بود، پرداخت و گفت: پارسیان با چنین قانونی به مدت ۱۲ قرن یک امپراتوری بزرگ داشتند و ۲۲۵ سال تنها ابرقدرت جهان بودند. در آن سرزمین دو بار از این قانون تخطی شد و امپراتوری آنان موقتاً از دست رفت؛ یک بار در برابر تعرض اسکندر و بار دیگر در برابر مسلمانان عرب و فاصله میان این دو مورد بیش از نهصد سال بود و در بار دوم پرچم نظامی خود را که برایشان مقدس بود، از دست دادند. ما (روس‌ها) نباید از برابر آلمانی‌ها فرار کنیم. آنان بدون دلیل و منطق و بدون اینکه مورد تهدید ما قرار گرفته باشند، سرزمین‌مان را مورد تجاوزی بسیار خشن قرار داده‌اند و دفاع ما یک ایستادگی مقدس، مشروع و میهنی است و بنابراین نباید به خاطر زنده ماندن موقت و به بهای به کشتن دادن دیگران و انهدام وطن از برابر متجاوز بگریزیم. با فرار و کرنش تعرض متوقف نخواهد شد و . . .

این بخشنامه و گفتار که ورقی از تاریخ جنگ‌های میهنی را تشکیل داده است، سبب شد که روس‌ها بایستند و تجاوزگر را نابود سازند. بوروکراسی (ساختار اداری غیرعلمی و اصطلاحاً من درآوردی)، فساد مقامات بالا، خودخواهی و فقر تفکر میهنی و عمومی، شوروی را از درون فروپاشاند نه تعرض خارجی و . . .

روزی که ۴۲ هزار آلمانی به دست انگلیسی‌ها دود شدند

۲۸ ژوئیه ۱۹۴۳ (هفتم امرداد ۶۵ سال پیش) روزی است که نیروی هوایی انگلستان هامبورگ آلمان را که اینک ثابت شده است «عاری از استقرار نظامیان» بود با فروریختن بمب به آتش کشید. در این بمباران، بیش از ۴۲ هزار تن از ساکنان هامبورگ معروف به شهر عمودی (شهر آسمانخراش‌ها و برج‌های مسکونی) کشته و سه‌چهارم ساختمان‌های شهر ویران شدند. سران آلمان ۷۰ میلیونی اینک در دو اتحادیه، متحد همین انگلستان هستند! شاید «تاریخ» را نخوانده باشند و از آنچه بر سر کشورشان گذشته بی‌خبر باشند. «تاریخ» نشان داده است که متحدشدن همیشه با نیّت خوب (خیر) نیست.

www.iranianshistoryonthisday.com

اندیشه

از اخلاق مطلق تا اخلاق نسبی

سهند ستاری

دیدگاه‌های مختلفی حول مضمون اخلاق طی پیدایش اندیشه انسان مطرح شده است که به موجب آن، این گزاره در زمره گزاره‌های برتر جای گرفته است. عموماً آنچه از این موضوع در ذهن عموم نقش بسته، مضامینی نظیر خوب و بد، خیر و شر، زشت و زیبا و در کل همان مسائل و برداشت‌های سنتی از اخلاق است.

تمامی ادیان و اغلب فلاسفه بخش عمده‌یی از مکتب خود را به اخلاق نسبت داده‌اند و به نوعی هر یک دنباله‌رو یا تکمیل کننده و در نهایت منتقدی بر اخلاق دیگری هستند.

اما مشکل اساسی در این است که اغلب با انتزاعی کردن یا به عبارت بهتر فلسفی کردن موضوع، از بحث اصلی فاصله گرفته‌اند.

امانوئل کانت – یکی از بزرگ‌ترین فلاسفه غرب – در اخلاق سنتی غرب گرایشی اصلاحی و نو تزریق کرد تا منظومه اخلاقی وی یکی از مهم‌ترین دستاوردهای فلسفه معاصر باشد.

به طور کلی در حوزه اخلاق دو گرایش وجود دارد: ۱– گرایش غایت‌گرایانه که خوبی و بدی هر عملی بر اساس نتایج آن عمل مشخص می‌شود. ۲– گرایش وظیفه‌گرایانه که خوبی و بدی یک عمل از طریق خود عمل و معیارهای آن معلوم می‌شود. کانت اخلاق را وظیفه‌گرایانه می‌پنداشت. او اخلاق را مستقل از هر عملی حتی مابعدالطبیعه می‌دانست. البته نباید فراموش کنیم که وی یک فیلسوف دینی بود و تحت‌تاثیر آموزه‌های دینی زمان خود اندیشه‌اش را شکل داده بود.

گزاره‌های اخلاقی را می‌توان به سه دسته تقسیم‌بندی کرد: ۱– دستوراتی مبنی بر امور تجربی ۲– دستورات اخلاقی که به یک طرز تفکر خاص تعلق دارد ۳– دستورات اخلاقی که به شهود درونی بازمی‌گردد. در زندگی عمومی افراد، اغلب شاهد نگرش‌های اخلاقی بر اساس دسته اول و دوم هستیم. اما کانت اصل نهایی اخلاق را مطلق می‌پنداشت و دسته سوم را تعریف کرد. بدان معنا که دستورات اخلاقی شرط و شروط نمی‌گذارد. در واقع کانت در فلسفه اخلاق خود عالمی خارج از عالم واقع ترسیم می‌کند و آن عالم، درون انسان‌ها است و هر عملی را که شایسته قانونگذاری باشد به عنوان یک دستور اخلاقی می‌پذیرد.

کانت در نهایت اخلاقی را مورد تایید قرار داد که ترکیبی از احکام عقلی و دستورات باشد. در واقع اصول عقلی را به دین سپرد و بدین وسیله خود را رستگار دانست و نظریه خود را در کالبدی مطلق به عنوان نگرشی بی‌سابقه در صحن اخلاق غرب مطرح ساخت. به فاصله حدود نیم قرن یک فیلسوف آلمانی جهت جریان آب را تغییر داد.

فردریش نیچه – یکی از فلاسفه بزرگ غرب – در تبیین فلسفه اخلاقی خود از اسطوره‌های یونانی استفاده کرد و با استفاده از زبان نقد خاص خود و با رویکردی به خدایان یونان و با ابزاری ادبی، تبارشناسی اخلاق خود را در بین نظام‌های اخلاقی جای داد. او با این گزاره برخوردی تاریخی کرد و بدان خاستگاهی مابعدالطبیعی نبخشید. نیچه در فلسفه خود نشان می‌دهد نظام اخلاقی سنتی غرب که بر اساس آموزه‌های مسیح تنظیم شده است، نه تنها سرآغاز اخلاق نیست بلکه پایان آن نیز نیست. وی بر این اعتقاد بود که فیلسوفان قبلی در پی یافتن برهانی برای اخلاق بوده‌اند و تاکنون بر این باور بوده‌اند که برای آن حجت آورده‌اند و دلیل ناکامی آنان را در این می‌دانست که کمتر چیزی از واقعیت اخلاقی می‌دانسته‌اند و چون در مورد ملت‌ها و دوران‌های گذشته درست آموزش ندیده‌اند هیچ گاه به اصل مساله اخلاق پی نبرده‌اند. نیچه بر این نظر بود که اخلاقیات ارائه شده از پیشینیان، کارش آرام بخشیدن و خشنود ساختن بنیانگذارشان بوده است و درصدد آن بوده‌اند که با اخلاقیات دیگری خود را پنهان کنند.

دیدگاه‌های مختلفی حول مضمون اخلاق طی پیدایش اندیشه انسان مطرح شده است که به موجب آن، این گزاره در زمره گزاره‌های برتر جای گرفته است

اما دیدگاه نسبی او به اخلاق در قبال نگرش مطلق کانت، با دیدگاه طبقاتی او به اخلاق تبیین شد. مانند مارکس که نگرشی طبقاتی به اقتصاد جامعه داشت. نیچه اخلاق را به دو دسته اخلاق فرمانروایان و بردگان تقسیم‌بندی کرد که هر کدام از این طبقات اخلاق خاص خود را دارند و تعیین کننده اخلاق والا و پست نیز طبقه فرمانروایان‌اند که فرمانبرداری از آنها را نیز بخشی از اخلاق بردگان دانست. وی بر این اعتقاد بود که تجلی اخلاق ریشه در تجلی قدرت دارد و باید اخلاق را بدون ارزشگذاری و پیش داوری بپذیریم. از این جهت بود که مخالفت‌های بسیاری با فیلسوفانی نظیر افلاطون و کانت ابراز کرد. وی با طرح این پیش‌شرط، امر نسبی بودن را بر این گزاره رجحان داد. به عنوان مثال: فروتنی و از خود گذشتن را همگان به عنوان یک خلق والا و برتر قبول دارند اما همین صفت به هیچ وجه سزاوار و شایسته یک فرمانده ارتش و جنگ نیست. نظام اخلاقی نیچه برگرفته از تصور او از انسان بود و بر این اعتقاد بود که زمانی انسان کامل و سعادتمند است که فراسوی نیک و بد زندگی کند و باید قبل از اینکه خوب و بد را ساختار دهیم، شرایط خوبی و بدی را بسنجیم چرا که خوب و بد به تنهایی بی‌معناست.

در واقع اگر هر دیدگاه اخلاقی ارائه شده را به عنوان حلقه‌یی از زنجیر نظام‌های اخلاقی بپذیریم نیچه با طرح نگرش اخلاقی خود، این زنجیرها را از هم گسیخت چرا که در غالب نظام‌های اخلاقی پیش داوری و ارزشگذاری زیربنای ساختار اخلاق را شکل داده بود.

منظومه اخلاقی ارائه شده از جانب کانت در معرض تفاسیر گوناگون قرار گرفت. استدلال او با ساختار و اعتبار اخلاقی صورت گرفته بود و با اتکا به شهود درونی، امری مطلق از این گزاره پرطرفدار را بیان داشت. اما نیچه به فاصله نیم قرن از جایگاهی پست مدرنیسم اخلاق را از پشت عینک تاریخ مورد نقد قرار داد. وی با استفاده از مفاهیم یونانی قصد داشت مدرنیته غرب را به نقد بکشد تا از جایگاهی ساختارشکن (پست مدرنیسم) موضع خود را اعلام دارد. در واقع ساختار پست مدرنیسم در فلسفه او نقش اساسی ایفا کرد تا سنت شکن تاریخ فلسفه معاصر، تبارشناسی اخلاق خود را از تجلی اراده و قدرت انسان مطرح سازد و لزوم نظام اخلاقی، بر پایه سنت غرب را به ستیز بکشاند. این نوشتار در واقع از دوران پایانی سنت غرب با دیدگاهی نو و اصلاحی از کانت تا تغییر ساختار از نیچه به روی کاغذ آمد تا مطالبات جوامع امروزی از مدرنیته تا پست‌مدرنیته و حتی قاطی شده با مدرنیسم مورد سنجش قرار گیرد.

در واقع بازشناسی امر مطلق یا نسبی اخلاق شاید بتواند شالوده رفتار یک انسان در جامعه و خاستگاه ذهنی او را در قبال اقلیم دانش هر زمان، شکل دهد.

خبر

سهروردی و نور محمدی

سهروردی اعتقاد دارد در پرتو نور منبعث از وحی قرآنی و نور محمدی می‌توان به حقیقت ادیان و حکمت پیشینیان، از هرمس و فیثاغورث تا زرتشت و حکمای فرس دست یافت. او که پایه‌گذار حکمت اشراق و احیاکننده فلسفه ایران باستان است، بیش از تمام فلاسفه مسلمان قبل از خود به آیات قرآنی و احادیث نبوی توجه کرده است. نشست هفتگی شهرکتاب در روز سه‌شنبه ۸ مرداد برابر با شب مبعث حضرت رسول و روز بزرگداشت سهروردی به «سهروردی و نورمحمدی» اختصاص دارد که دکتر غلامحسین ابراهیمی‌دینانی در این باب سخن می‌گوید. این نشست‌ها در سالن اجتماعات شهر کتاب واقع در خیابان حافظ شمالی، نبش زرتشت شرقی برگزار می‌شود و ورود برای علاقه‌مندان آزاد است.

یادبود

الکسی دوتوکویل در سالروز تولدش

بر دوراهی لیبرالیسم و دموکراسی

مینا شاهمیری

«اینکه بتوان آدمی را از استغراق نفس خود به درآورد و او را علاقه‌مند به سرنوشت حکومت کرد کار دشواری است، چرا که آدمیزاد به درستی تاثیری را که تقدیر حکومت می‌تواند بر سرنوشت او بگذارد نمی‌شناسد.»

(الکسی دوتوکویل، تحلیل دموکراسی در امریکا)

زمانی که عصر روشنگری در فرانسه قرن هجدهم رو به پایان می‌رفت، مولودی پا به عرصه تاریخ جهان گذاشت که سیر آن را متحول کرد؛ انقلاب فرانسه حادثه‌یی کم‌نظیر در نوع خود بود که ساحت علم و اندیشه را عمق بخشید و مادر همه انقلابات نام گرفت. هر آنچه که در پی این انقلاب در حوزه عمل و اندیشه سیاسی پدید آمد به نحوی با تمامی عقاید نهضت روشنگری ارتباط داشت و با واژگان دموکراسی و آزادی عجین شده بود. فرزندان این زمانه نیز در فضایی انقلابی و روشنفکرانه پرورش یافتند و در ردیف مهم‌ترین متفکران اوایل قرن نوزدهم قرار گرفتند. در زمره متفکران همین دوران مردی است که نه تنها چهره‌اش به عنوان تاریخدان، حقوقدان و فیلسوف شناخته‌شده، بلکه امروزه او را از موسسان جامعه‌شناسی و علوم سیاسی نوین می‌دانند. «الکسی دوتوکویل» مدعی بررسی علمی انقلاب فرانسه و ریشه‌های آن به وسیله اسلوبی شد که از راه فهم جریان تاریخ به دست آورده بود. او که «گردش فکر در عرصه تمدن را مثل گردش خون در عرصه بدن» می‌دانست، در دو کتاب «انقلاب فرانسه و رژیم پیش از آن» و «تحلیل دموکراسی در امریکا» به بیان نظریات خود در این زمینه پرداخت. توکویل با نگاه انتقادی یک سیاست‌شناس فرانسوی در «انقلاب فرانسه و رژیم پیش از آن»، واقعه تاریخی و مشهور کشورش را به روش جامعه‌شناسی خاصش تجزیه و تحلیل کرد.

ادامه در صفحه۱۴

تهران	نمایشگاه مرکزی یوتکث	۳۳۵۱۲۰۴۲-۰۵	آمل	گسترش تجارت گلریز	۰۱۲۱۳۴۶۸۴۰۷-۰۸	تبریز	فروشگاه مرکزی یوتکث	۰۴۱۱۵۵۷۲۶۰۳	قم	فروشگاه فخری زاده	۰۲۵۱۶۶۰۴۷۵۰	گلستان	فروشگاه توشیبا	۰۱۷۲۳۳۴۲۶۷۲
تهران	نمایشگاه یوتکث	۶۶۹۶۶۱۹۶۰۹	اراک	فروشگاه یار محمدی	۰۸۶۱۳۴۵۱۶۷۵	تبریز	اتحادیه کارمندان دولت آذربایجان شرقی	۰۴۱۱۵۴۱۶۱۲۳	قم	فروشگاه ارغوان	۰۲۵۱۶۷۰۵۰۹۰	گلستان	اتحادیه فرهنگیان گلستان	۰۱۷۱۳۳۵۱۱۶۸
تهران	فروشگاه آکاپه	۶۶۹۶۶۵۷۰۰۴	ارومیه	تعاونی فرهنگیان ارومیه	۰۴۴۱۲۴۳۵۱۴۸	تبریز	فروشگاه آرین کالا	۰۴۱۱۳۳۱۱۰۲۲	قم	فروشگاه لوازم خانگی البرز	۰۲۵۱۶۶۱۷۶۰۹	گلوگاه	شرکت عظیم گستر گلوگاه	۰۱۵۲۶۲۲۷۱۱۷-۰۸
تهران	فروشگاه ایرانیان	۶۶۷۲۴۹۱۹	ارومیه	اتحادیه کارمندان دولت آذربایجان غربی	۰۴۴۱۲۳۵۷۰۹۲	تبریز	فروشگاه صحک	۰۴۱۱۳۳۶۷۲۶۷	قم	تصویر جهانی	۰۲۵۱۶۶۰۷۱۰۰	مازندران	اتحادیه فرهنگیان مازندران	۰۱۵۱۲۲۶۱۹۱۱
تهران	فروشگاه جورابی	۶۶۹۶۹۱۰۳۰۴	اسلامشهر	فروشگاه دادانی	۰۲۲۸۲۲۲۷۸۵۸	چالوس	فروشگاه جام جم	۰۱۹۱۲۲۵۲۲۰۱	کرج	بازرگانی موسوی	۰۲۶۱۲۷۲۴۹۹۲	مشهد	بازرگانی رضا	۰۵۱۱۲۴۳۶۴۷۳-۵
تهران	فروشگاه برادران حسینی	۵۵۲۰۶۷۷۷	اصفهان	اتحادیه فرهنگیان اصفهان	۰۳۱۱۵۲۲۰۰۰۱-۰۲	رباط کریم	تعاونی فرهنگیان رباط کریم	۰۲۲۹۴۳۴۱۱۳۰	کرج	فروشگاه احمد وند	۰۲۶۱۴۴۱۳۰۱۱	مشهد	فروشگاه شهر آرا	۰۵۱۱۷۶۵۷۴۷۶
تهران	فروشگاه تکنیک رویال	۶۶۴۰۳۴۲۵	اصفهان	اتحادیه کارمندان دولت اصفهان	۰۳۱۱۵۲۱۱۲۵۳	ساری	فروشگاه میاندرود بزرگ	۰۱۵۱۲۴۴۴۰۳۳	کرج	فروشگاه افراز	۰۲۶۱۴۸۱۸۰۴۳	مشهد	فروشگاه کبیر	۰۵۱۱۶۶۳۵۲۱۳
تهران	فروشگاه راستی‌فر	۵۵۰۴۰۲۱۶	اهواز	فروشگاه صدف	۰۶۱۱۲۴۳۳۱۲	ساری	فروشگاه ساری	۰۱۵۱۲۲۲۱۹۴۱	کرج	فروشگاه امیر	۰۲۶۱۹۴۷۱۶۹۳	مشهد	فروشگاه پارمیس	۰۵۱۱۷۲۶۰۷۹۵
تهران	فروشگاه مرکزی تعاونی راه آهن	۵۵۶۵۰۱۷۵	اهواز	اتحادیه فرهنگیان خوزستان	۰۶۱۱۲۴۲۷۱۹۱۵	ساوه	فروشگاه عطاردی	۰۲۵۵۲۲۳۵۵۵۵	کرج	فروشگاه وحید	۰۲۶۱۲۷۰۶۱۸۶	مشهد	فروشگاه ونوس	۰۵۱۱۸۶۷۷۷۳۴
تهران	فروشگاه مهریان	۶۶۷۲۸۰۵۹	بابل	فروشگاه نعمتی	۰۱۱۱۲۴۲۰۷۱۵	شیراز	اتحادیه فرهنگیان فارس	۰۷۱۱۷۳۸۱۳۰۱	کرمانشاه	فروشگاه فوادی	۰۸۳۱۷۲۲۴۵۵۳	مشهد	گروه توزیع لوازم خانگی هانی	۰۵۱۱۸۵۲۹۳۶۹
تهران	فروشگاه ندا	۶۶۷۰۶۱۲۸	بناب	فروشگاه نگهبانی	۰۴۱۲۷۲۲۷۴۲۸	علی آباد	فروشگاه سوخته سرایی	۰۱۷۳۶۲۲۶۲۴۵	گرگان	کالای خانه	۰۱۷۱۴۲۲۳۲۲۰	همدان	اتحادیه فرهنگیان همدان	۰۸۱۱۲۶۵۴۲۹۷
تهران	فروشگاه نوری	۶۶۷۴۰۷۰۲	تاکستان	فروشگاه وایمصر	۰۲۸۲۵۲۲۵۹۸۶	قم	فروشگاه صنیع خانی	۰۲۵۱۶۶۱۷۱۲۴-۰۳	گلستان	فروشگاه کیش	۰۱۷۳۳۲۲۵۹۴۳	یزد	اتحادیه کارمندان دولت یزد	۰۳۵۱۶۲۴۶۳۵۰